

Motion till riksdagen 2024/25:1676

av **Ludvig Ceimertz m.fl. (M)**

Bevarande av ålfisket som ett kulturarv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ålfiskeföretagare har möjlighet att överlåta sin verksamhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga Ålarvet på Ålakusten som internationellt kulturarv och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ålfisket är ett skånskt kulturarv. Inte minst märks detta längs med den östra Skånekusten, den så kallade Ålakusten, som sträcker sig från Åhus till Stenshuvud, där ålfisket till stor del präglar kustbilden. Ålfiskarna besitter ovärderliga kunskaper om ålen och kulturen kring den. Från runt om i världen kommer människor och företag för att ta del av den månghundraåriga traditionen kring ålfisket – ålagillen, ålvandringar och festivaler. Fram till år 2011 hade cirka 140 olika nationer besökt skånska ålagillen tillsammans med svenska och skånska företag. Enligt Havs- och vattenmyndigheten (HaV) uppgick det totala landningsvärdet år 2018 till 23 miljoner kronor. Men betydelsen för turist- och besöksnäringen är betydligt större.

I en uppdragsredovisning från HaV till regeringen anför HaV bland annat:

De kulturella fiskesamhällena är en viktig aspekt att bevara då de för vidare kultur

samt är en direkt källa för turism. Ålfisket och dess hamnar har ett stort värde och bidrar till ökad turism i olika kustkommuner, liksom andra fiskerier längs andra kuststräckor. Ålfisket har således en stor påverkans effekt på andra näringar i samma kommun eller region. Framst positiv påverkan har det på besöksnäringarnas största branscher såsom hotell, vandrarhem, campingar och restauranger, men man kan även tänka sig att dagligvaruhandeln påverkas positivt av turisminflödet tack vare ålfisket. Besöksnäringen består både av inhemsk turism, dvs. svenskar som reser inom Sverige, men även utländska turister. Man bör resonera kring huruvida dessa kustsamhällen och kulturella värden kvarstår om fisket efter ål inte finns kvar.

Ålarvet på Ålakusten är sedan år 2015 också listat som ett nationellt immateriellt kulturarv enligt Unescos konvention om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Det innebär en skyldighet för Sverige att tillse att kulturarvet förblir levande (art. 11 § a i konventionen).

Ålfisket längs Ålakusten är ett småskaligt, miljövänligt, hantverksmässigt och kustnära fiske. Det sker landnära med fasta redskap. Redskapen – hommorna – finns inte att köpa utan tillverkas av ålfiskaren, och konsten att bygga en homma förs vidare genom en muntlig tradition från generation till generation som kan härledas bakåt i tiden till medeltiden.

Ålfisket längs Ålakusten är just ett sådant småskaligt fiske som FN:s Agenda 2030 lyfter fram i de globala målen för hållbar utveckling. Mål 14 handlar om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för hållbar utveckling. I punkt 14 B framhålls att småskalig fiskerier ska stödjas och att tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader ska säkerställas. Sverige har åtagit sig att uppfylla de globala miljömålen, liksom att skydda de immateriella kulturarven.

Ålbeståndet hotas av bland annat vattenkraft, miljögifter och predatorer som skarv och säl men också av det mindre kontrollerade fiske som sker i en del andra länder, bland annat fisket av glasål i Sydeuropa. Det är av stor vikt att man på flera fronter arbetar för att ålbeståndet ska växa. Det kan nämnas att enligt en rapport från Ices (Internationella havsforskningsrådet) har invandringen av glasål till Europa ökat sedan år 2011 (ICES Advice 2019, ele.2737.nea.).

Av januariöverenskommelsens punkt 39 framgick att ett frivilligt program för återköp av ålfiskerätter skulle införas i Sverige i syfte att minska fisket av den utrotningshotade ålen. I juli 2019 fick Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i uppdrag

att, i dialog med Jordbruksverket, utreda hur ett frivilligt program för återköp av ålfiskerätter skulle kunna genomföras. Enligt redovisningen minskade antalet tillstånd i de svenska kustområdena med cirka 60 procent mellan åren 2007 och 2019, samtidigt som fångsterna i ålfisket reducerades med drygt 80 procent. Enligt HaV uppskattas den genomsnittliga påverkan från det svenska fisket i Östersjön på den utvandrande blankålen till två procent, varför det svenska fisket i Östersjön ligger inom ramen för beståndets långsiktiga återhämtning. HaV konstaterar bland annat följande i sin redovisning:

- Dagens kraftigt begränsade svenska ålfiske är biologiskt hållbart.
- Ett nationellt program bedöms få ringa effekt på ålbeståndet. Det krävs samordnade insatser på internationell nivå.
- Det är tveksamt om ett återköpsprogram godkänns av EU.
- Sverige bör prioritera att minska vattenkraftens påverkan (turbindödligheten).

Havs- och vattenmyndigheten har av ovan nämnda anledningar inte ens lämnat något lagförslag. Sedermera har januariöverenskommelsen också fallit.

Sveriges lantbruksuniversitets rapport Aqua reports 2021:12 – Assessment of the eel stock in Sweden – innehåller en fjärde utvärdering av den svenska ålförvaltningsplanen. Av rapporten, som bifogas, framgår bland annat följande: 1 HaV, dnr 2584-2019, s. 48–49.

För ostkusten har 2015 års beståndsuppskattning uppdaterats utan förändringar i metodiken. Resultaten indikerar att fiskets inverkan snabbt minskar över tid, kanske snabbare mot slutet av 2010-talet än tidigare. Dagens påverkan från det svenska blankålsfisket vid ostkusten beräknas nu till 1 %.

Vattenkraft, säl och skarv åstadkommer större skada på ålbeståndet än ålfisket. För vattenkraftverkens, sälens och skarvens fortlevnad krävs inte att ålen överlever. Men ålfiskarna är däremot beroende av dess fortlevnad. Därför är de måna om ålens fortlevnad, och de besitter ovärderliga kunskaper om ålen som behövs om vi ska kunna förstå och skydda den bättre. Fiskarna har dessutom tagit många initiativ för att stärka ålbeståndet. Genom Ålfonden finansierar de utsättning av glasål i Östersjön – de har hittills satt ut cirka en miljon ålyngel. De arbetar också inom Ålakademin för att uppnå bättre vattenkvalitet i Östersjön.

Fiskeriverket (numera Havs- och vattenmyndigheten) beslutade, med verkan från och med den 1 maj 2007, om generellt förbud mot ålfiske. Antalet tillstånd är mycket

begränsat och varje ålfisketillstånd har en maximal gräns för hur mycket ål som får tas upp och ett minimimått om 70 cm gäller för ålen. Fiske är endast tillåtet under 90 dagar och fångstmängden per tillstånd är begränsad. Reglerna syftar till att minska antalet tillstånd genom att tillstånd inte beviljas för en ny ägare vid generationsväxling eller när tillståndshavare av någon annan anledning upphör med sitt ålfiske. Reglerna, som i realiteten på sikt innebär ett förbud mot ålfiske, drabbar näringslivet och bygden hårt. Nu finns det bara ett tiotal fiskare kvar längs Ålakusten.

I mars 2023 beslutade HaV att allt fiske efter ål skulle stoppas under perioden från den 1 oktober 2023 till den 31 mars 2024. Beslutet var en konsekvens av ett beslut i EU:s ministerråd om att begränsa fisket av ål i unionens vatten. Eftersom ålfiskarna längs Ålakusten traditionellt fiskat under tiden från och med augusti till och med oktober, innebär beslutet bortfall av fiskemöjligheter under oktober. Det senaste beslutet av HaV i mars 2024 innebär ytterligare inskränkning i det att fiske är förbjudet under perioden 15 september 2024 till den 15 mars 2025. Även detta beslut grundas på beslut i EU:s ministerråd och medför att fiske ej får ske under senare halvan av september månad.

Det kan också starkt ifrågasättas om ålfiskeförbudet är förenligt med Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Konventionen medger en stat att genomföra lagstiftning för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse. Praxis visar att sådan lagstiftning kan användas för att skydda fiskbeståndet. De begränsande bestämmelserna måste dock utformas med respekt för egendom och med krav på att ingreppet i den enskildes rätt ska vara proportionerligt. I proportionalitetsbedömningen ska man bland annat ta hänsyn till om den drabbade tillerkänns ersättning i någon form till följd av ingreppet. Av praxis följer att ålfiskarna borde ha rätt till ersättning av staten för de ekonomiska förluster som regelverket ger upphov till.²

Med hänsyn också till associationsrättsliga principer och näringsfrihetsmässiga överväganden måste det skapas en lösning som möjliggör för generationsskiften i ålfiske-företagen. Det är dessutom en skyldighet för Sverige att bevara ålfiskekulturen levande.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan bör generationsväxling och överlåtelse av ålfiskerättigheter möjliggöras. Vi anser därutöver att regeringen bör överväga att Ålarvet på Ålakusten ska upptas på Unescos internationella lista över immateriella kulturarv.

Samtliga skånska moderata riksdagsledamöter står bakom denna motion.

Ludvig Ceimertz (M)

Lars Johnsson (M)

Emma Ahlström Köster (M)

Louise Meijer (M)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Mats Sander (M)

Noria Manouchi (M)

Boriana Åberg (M)

Peter Ollén (M)